

The logo features the word "GATE" in large, white, sans-serif capital letters. Each letter is positioned within a colored square: 'G' in light green, 'A' in medium green, 'T' in dark green, and 'E' in a very dark green. Below this, the word "Archaeology" is written in a smaller, white, lowercase sans-serif font, with each letter separated by a small gap. This text is set against a solid black horizontal bar.

GATE

Archaeology

Programma van Maatregelen

Geofysisch onderzoek: 2019C330
Landschappelijk bodemonderzoek: 2019H71
Proefsleuvenonderzoek 2019K200

Lebbeke
Hof ten Dijke

Pieter Laloo

Sander Van De Velde

Ghent Archaeological Team bv
Dorpsstraat 73
8450 Bredene

Colofon

Project:
Lebbeke Hof ten Dijke 2019K200

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bv [GATE]
Sander Van De Velde

© 2019-2020 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of
aangepast worden, opgeslagen in een
geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar
gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook,
elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder
toestemming van Ghent Archaeological Team bv.

Inhoudstafel

Colofon	i
Inhoudstafel	i
Inleiding	1

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1. Gemotiveerd advies voorwaardelijke maatregelen	1
1.1 Volledigheid gevoerde onderzoek.....	1
1.2 Aan- of afwezigheid archeologische site	1
1.3 Impact- en maatregelbepaling.....	2
2. Programma van maatregelen.....	5
2.1 Concretisering maatregelen.....	6
2.2 Deponering.....	7
2.3 Afwijkingen ten aanzien van de CGP 3.0	7
2.4 Synthese advies.....	7

Bibliografie	ii
Bijlage	ii

Inleiding

De initiatiefnemer plant herinrichtingswerken op enkele braakliggende percelen in een wachtbekken in Heizijde, gehucht in het zuidoosten van de gemeente Lebbeke, Oost-Vlaanderen. Recreatieve ontsluiting van het wachtbekken zorgt voor minimale roering van de ondergrond in het ontwikkelingsplan. Het incorporeren van lokale historische waarde in de inrichting van de site is wenselijk. Om de historische connotatie gepaard met de locatie te substantiëren is archeologisch onderzoek aangewezen.

Een archeologienota op basis van een bureaustudie [oktober 2018] zette krijtlijnen uit voor het verder verloop van het onderzoekstraject [OE-id. 8740]. Deze nota verslaat de resultaten van alle tot hiertoe ondernomen fasen in dat traject, waarbij telkens rekening is gehouden met de specifieke noden van het onderzoek en de meest kosteneffectieve methode om deze te verwezenlijken. GATE argumenteert hier ten voordele van het behoud *in situ* van elke erfgoedwaarde binnen het plangebied; zónder belemmering van geplande werken.

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1. Gemotiveerd advies voorwaardelijke maatregelen

Het Programma van Maatregelen [PvM] is het finale *resumé* van een gefaseerd onderzoekprocedé. Hieruit moet blijken dat elke gemaakte stap, beslissing of advies de kwaliteit en volledigheid van de resultaten garandeert, zónder onnodige stappen genomen te hebben en toch mét optimale toekomstmogelijkheden van verzamelde data.

1.1 Volledigheid gevoerde onderzoek

De voorgelegde nota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van geofysische survey, landschappelijk bodemonderzoek en vooronderzoek met ingreep in de bodem, *i.e.* proefsleuvenonderzoek. De nota op basis van de geofysische survey, landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuvenonderzoek wordt beschouwd als volledig. De bestaande archeologische en historische bronnen, aangevuld met bodemkundige bevindingen leverden voldoende informatie om aan te tonen dat het potentieel tot kennisvermeerdering realiseerbaar is d.m.v. een bijkomend gericht vooronderzoek met ingreep op de bodem. Bijkomend vooronderzoek mét ingreep op de bodem heeft dit potentieel terdege bevestigd, ondanks verzamelde data *strictu sensu* niet toelaten om de precieze ruimtelijke structuur van de aangetroffen site te bepalen. De vindplaats maximaal vrijwaren van toekomstige vernieling [bewaring *in situ*] is voorwaardelijk mogelijk in het licht van de huidige ontwerpplannen.

1.2 Aan- of afwezigheid archeologische site

Resultaten uit het reeds gevoerde onderzoek, ingegeven door wetenschappelijke vraagstelling, leverden tal van aanwijzingen op terug te koppelen naar een laatmiddeleeuwse hoeve met walgracht, vermoedelijk onder de naam Hof ten Dijke'.

De assessment gebaseerd op een combinatie van geofysische, landschappelijke, archeologische en historisch-cartografische data maakte de trefkans van een archeologische site reëel. Resultaten uit het daaropvolgende proefsleuvenonderzoek veranderden hier *strictu sensu* niets aan. De afwezigheid van enig ruimtelijk verband tussen de geregistreeerde grondsporen suggereert dat een grotere vlakdekking hierop bijkomend licht kan werpen. Hiervan zien we af om twee redenen:

ten eerste is het doel van het onderzoek gerealiseerd en zijn bevredigende antwoorden op gestelde wetenschappelijke vragen geformuleerd. We zijn in kennis gesteld van de

effectieve aanwezigheid van een laatmiddeleeuwse hoeve met walgracht binnen het projectgebied.

Ten tweede opteren we steeds, wanneer mogelijk, voor de bewaring *in situ* van nog in bodem aanwezig erfgoed, als dat niet bedreigd wordt door geplande bodemingrepen.

1.3 Impact- en maatregelbepaling

Het projectgebied is ca. 13 000 m² groot. De site 'Hof ten Dijke' wordt ingericht als stop- en ontmoetingsplaats voor wandelaars en buurtbewoners. Ingrepen behelzen vnl. de aanwezige vegetatie, de inrichting van wandelpaden en plaatsing van banken. Significante roering van het bodemarchief schrijven we alleen toe aan de herprofilering van de huidige perceelgracht. Deze wordt in de westelijke hoek van het terrein tevens verbreed/verdiept tot vijver.

1.4 Waardering archeologische site

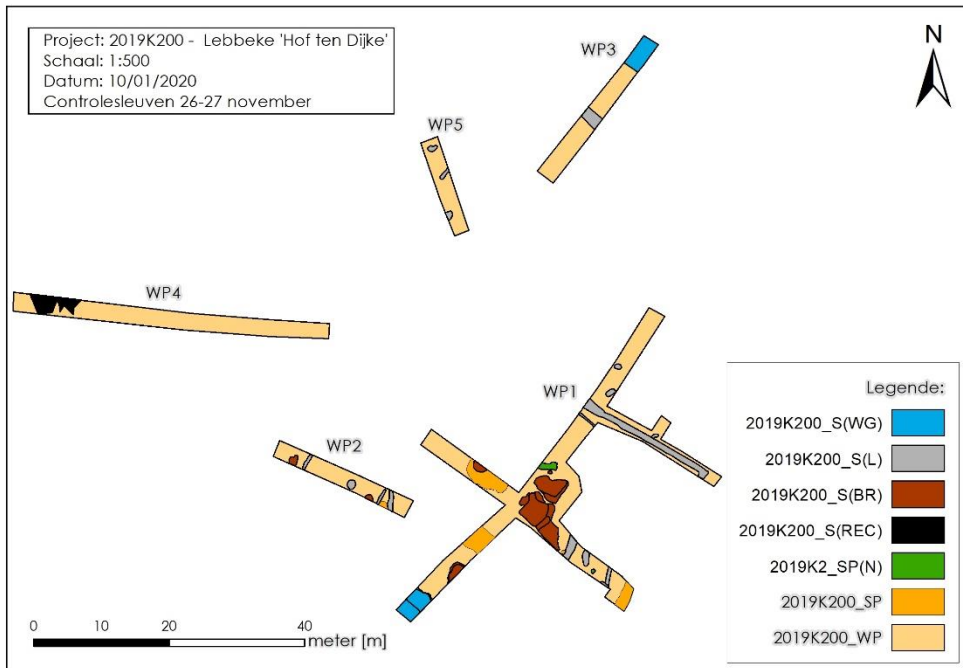
Figuur 1: Ontwerpplan nieuwe toestand plangebied [© Regionaal Landschap Schelde & Durme]

De waarde van de site schuilt in de eerste plaats in het originele landschappelijke uitzicht van een voormalige middeleeuws erf omsloten door een gracht. Hierbinnen zijn sporen van menselijke activiteit uit het verleden bewaard [Fig. 2]. Zij worden niet bedreigd door geplande bodemingrepen. Verder onderzoek, indien aangewezen, betreft de assessment van ingezamelde natuurwetenschappelijke data.

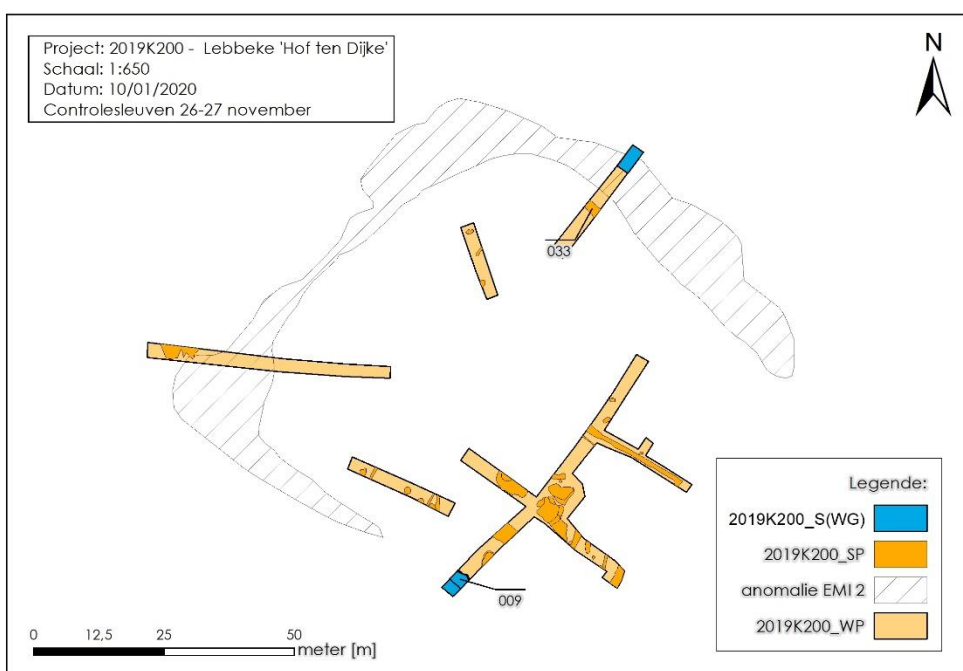
Effectieve bodemroering beperkt zich tot het herprofileren/heruitgraven van de originele walgracht. De nieuwe gracht dient de oude te evoceren [i.e. behoud uitzicht], maar heeft niet de bedoeling het exacte profiel van de oude loop te reconstrueren. Indien de uitgraving uitsluitend plaats heeft centraal in het jongste vullingspakket[ten] van de gracht [waar deze bewaard is], zal de geattesteerde,

natuurwetenschappelijke waarde van de organische bodempakketten behouden blijven [Fig. 3].

Genomen natuurwetenschappelijke monsters worden voldoende geacht om een representatief beeld te scheppen op de aan de stalname verbonden onderzoeksvragen, indien geanalyseerd. Zij worden *ex situ* bewaard in omstandigheden die voldoen aan de technische bepaling daaromtrent uitgezet in de Code van Goede Praktijk [CGP 4.0]. Daarenboven blijven de bemonsterde lagen zelf

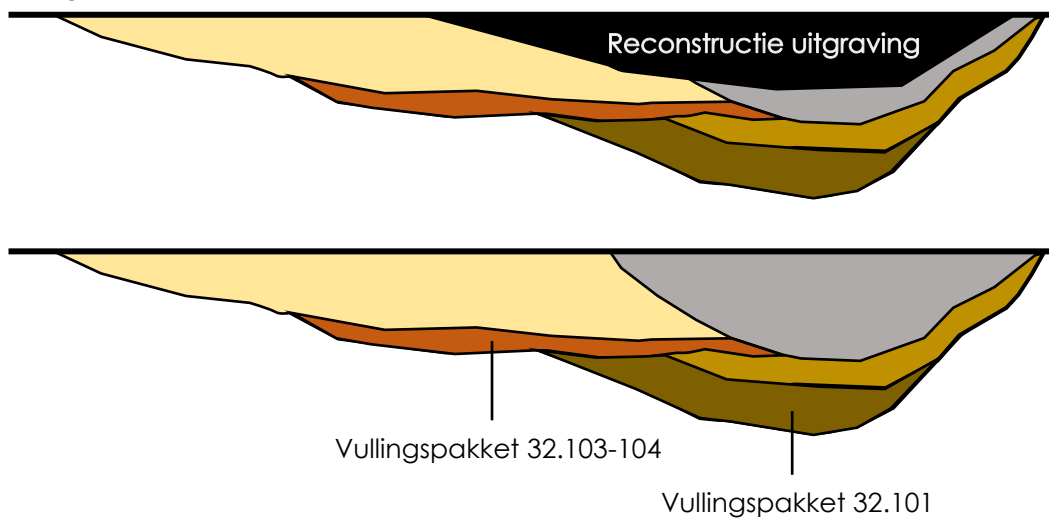

Figuur 2: Geïnterpreteerde allesporenkaart proefsleuvenonderzoek [boven]; Contouren geofysisch gedetecteerde walgracht [anomalie EMI 2] met aanduiding waar deze is aangesneden door de werkputten vna het proefsleuvenonderzoek [onder]

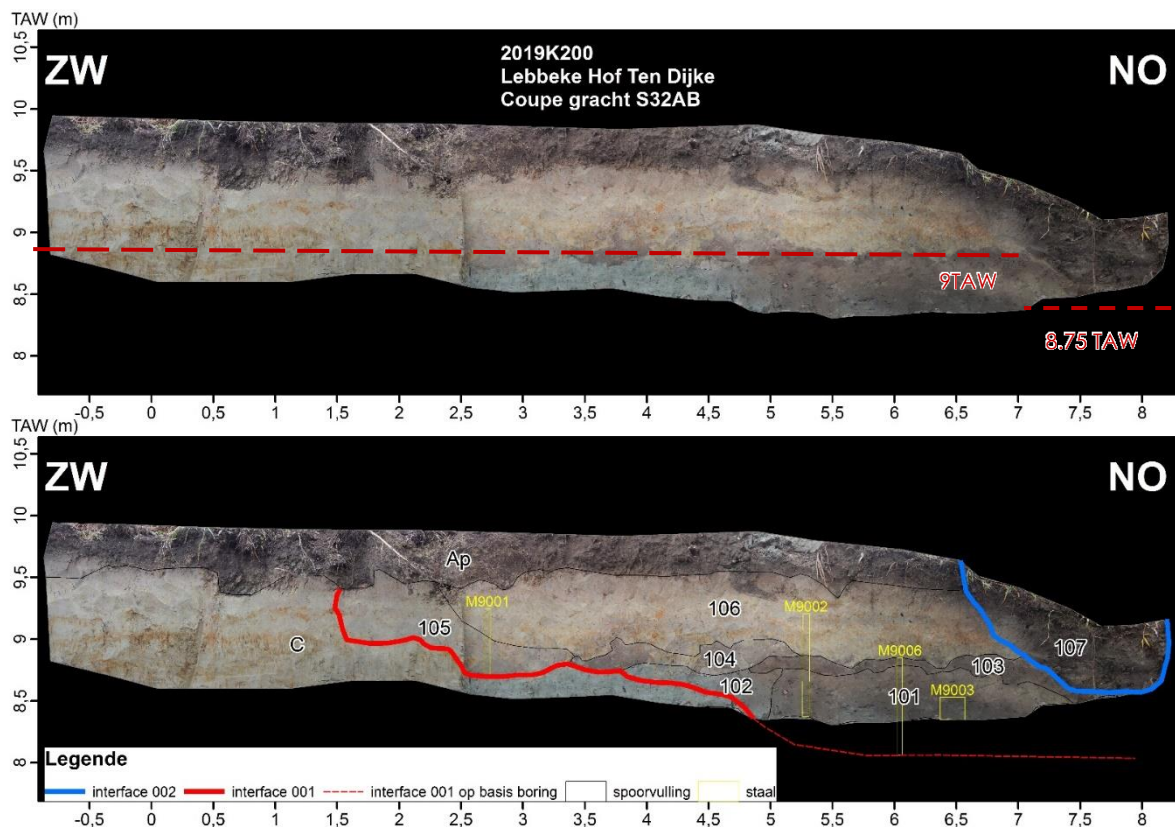

in situ bewaard, door de manier waarop de walgracht wordt gereconstrueerd [*supra*].
De bewaring maakt de analyse van genomen stalen niet prangend essentieel.

[walgracht] spoorcombinatie S032

Figuur 3: Conceptschets walgrachtprofiel met aanduiding toekomstige ingreep die vullingspakketten met natuurwetenschappelijk potentieel ontziet [boven]; Effectief ondoezocht walgrachtprofiel met aanduiding bovengrens [m TAW] van te behouden vulling [onder]

Bovenbeschreven aanpak voor de uitgraving van de gracht is van toepassing overal waar de gracht in het landschap bewaard is. We vermelden de relevante discrepantie tussen archeologische resultaten en geofysische resultaten [Fig. 2_onder] in de werkput 4 [VvR]. Hier werd de gracht als anomalie gedetecteerd, maar is die niet bevestigd door het proefsleuvenonderzoek. Het volgt dat waar de gracht niet bewaard is, de beperking in diepte van de uitgraving niet van kracht kan zijn. De voorziene verbreding tot vijver in de westelijke hoek van het terrein zal geen te behouden vullingspakketten aansnijden.

2. Programma van maatregelen

2.1 Concretisering maatregelen

Het uitgevoerde onderzoek trachtte antwoorden te formuleren op wetenschappelijke vragen rond de vermoede middeleeuwse hoeve 'Hof ten Dijke'. Deze vragen zijn ten volle beantwoord voor zover antwoorden mogelijk en voorhanden waren binnen de grenzen van het plangebied. Wanneer we de beperkte aard van de geplande bodemingreep in rekening brengen, opteert GATE voor een vrijstelling van verder onderzoek [opgraving] op het erf afgebakend door de gedetecteerde en geregistreerde walgracht.

Vervolgonderzoek is eveneens conditioneel niet aangewezen op de walgracht zelf; Indien het dwarsprofiel van de nieuwe gracht rekening houdt met de in §1.4 uitgezette, dimensionele beperking met het oog op **behoud in situ**¹. Met betrekking tot natuurwetenschappelijke monsters ingezameld tijdens het proefsleuvenonderzoek geldt dezelfde voorwaardelijke vrijstelling van analyse.

CONCRETE DIEPTEBEPERKING:

De spoorcombinatievullingspakketten waarin natuurwetenschappelijk informatie bewaard is m.b.t. de middeleeuwse gebruiksfasen van de originele walgracht situeren we op 8.75 m TAW en dieper [Fig. 3-4]. Deze dienen *in situ* bewaard te blijven.

Figuur 4: Gegeoreferentieerd ontwerpplan tegenover kadastraal afgebakend projectgebied & onderzoekszone; Hoogtemetingen aan het maaiveld worden vergeleken met de hoogteligging van vullingspakket 103-104 uit S032 [walgracht]

¹ "Behoud in situ: Situatie waarin een archeologische site voor de toekomst materieel bewaard blijft op de plaats waar ze zich bevindt, door ze minstens te vrijwaren van bodemingrepen die schade toebrengen." – CGP 4.0, p.32

Het huidige maaiveld rondom het plangebied langs de noordzijde, i.e. de top van de huidige droge gracht, situeert zich omstreeks 10 m TAW [Fig.3-4]. De nieuw aan te leggen gracht wordt hier bijgevolg verticaal in diepte beperkt tot maximaal 1,25 m.

Zoals gesteld in het VvR valt de complete oppervlakte van de walgracht, m.n. de buitenoever, grotendeels buiten de grenzen van het onderzochte plangebied in het oosten en zuiden. Dit deel van de gracht zal bij gratie van haar locatie de te bewaren gelaagdheid van de grachtvulling behouden.

De geplande uitbreiding van de gracht tot een kleine poel in de westelijke hoek van het plangebied situeert zich in een onderzochte zone waar geen restanten van de originele walgracht zijn aangetroffen. Hier geldt geen beperking op de ingreepdiepte.

TOEKOMSTPERSPECTIEF:

Met het oog op toekomstige ingrepen binnen het 'Hof ten Dijke' dient altijd rekening gehouden te worden met de hier afgebakende zone voor bewaring *in situ*; **D.w.z. bij machinaal onderhoud, wijziging of uitbreiding van de natte gracht dient binnen de afgebakende zone de dieptegrens van 8.75 m TAW gerespecteerd te worden.** Indien niet mogelijk of wenselijk is, is een beperkte archeologische ingreep met staalname, geboden.

2.2 Deponering

Data en vondsten, m.a.w. het archeologisch ensemble, zijn eigendom van de opdrachtgever. Na de verwerkingsfase van het vooronderzoek wordt dit ensemble in overleg met de opdrachtgever opgenomen door een erkend erfgoeddepot, tenzij de wens wordt uitgesproken het geheel, of deel van ensemble op te nemen met het oog op tentoonstelling op een daartoe geschikte locatie. In de regio doen we beroep, via eventueel contact met erkende IOED *Schelde-Durme*, op het erkend Onroerend Erfgoed Depot van de provincie Oost-Vlaanderen.

2.3 Afwijkingen ten aanzien van de CGP 4.0

Nvt.

2.4 Synthese advies

Advies geformuleerd op basis van een geofysische survey, landschappelijk bodemonderzoek en vooronderzoek met ingreep in de bodem concentreert zich op de buitenste contouren van het plangebied, i.e. een walgracht die het plangebied afboordt.

Na opeenvolgende afwikkeling van alle in deze nota besproken vooronderzoeksfasen is bijkomende verwachting laag in te schatten; daar *in* se een antwoord geformuleerd is op alle gestelde onderzoeksvragen. Daarenboven opteren we voor behoud *in situ* van de oudste, organische vullingspakketten van de gracht met het oog op toekomstige mogelijkheden van landschapsreconstructie en datering. Uit de gegeven lagen zijn tijdens het onderzoek al natuurwetenschappelijke stalen genomen als wetenschapsreserve.

Bibliografie

Literatuur:

-

Bijlage

Figurenlijst:

Figuur 1: Ontwerpplan nieuwe toestand plangebied [© Regionaal Landschap Schelde & Durme]	2
Figuur 2: Geïnterpreteerde allesporenkaart proefsleuvenonderzoek [boven]; Contouren geofysisch gedetecteerde walgracht [anomalie EMI 2] met aanduiding waar deze is aangesneden door de werkputten vna het proefsleuvenonderzoek [onder]	3
Figuur 3: Conceptschets walgrachtprofiel met aanduiding toekomstige ingreep die vullingspakketten met natuurwetenschappelijk potentieel ontziet [boven]; Effectief ondezocht walgrachtprofiel met aanduiding bovengrens [m TAW] van te behouden vulling [onder]	5
Figuur 4: Gegeorefereerd ontwerpplan tegenover kadastraal afgebakend projectgebied & onderzoekszone; Hoogtemetingen aan het maaiveld worden vergeleken met de hoogteligging van vullingspakket 103-104 uit S032 [walgracht]	6